

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ В КОРЕКЦІЇ КОМУНІКАТИВНИХ ПОРУШЕНЬ ПІДЛІТКІВ.

Стаття присвячена аналізу запропонованих методів арт-терапії в корекції комунікативних порушень підлітків.

Статья посвящена анализу предложенных методов арт-терапии в коррекции коммуникативных нарушений подростков.

The article is devoted the analysis of the offered methods of art-terapition in the correction of communicative violations of teenagers.

Проблема комунікативних порушень в підлітковому віці на сьогодні займає одну з провідних позицій у сфері гуманітарних наук: педагогіки, соціології, психології. Це обумовлено як сучасною соціокультурною ситуацією, так і особливостями підліткового віку, що впливає на комунікативну компетентність особистості.

Багато психологів підкреслюють значення комунікативної сфери в розвитку особистості, особливо в підлітковому віці. Взаємини підлітка з оточуючими людьми, особливо значущими для нього дорослими і однолітками багато в чому визначають поведінку і діяльність, а надалі впливають на розвиток особових якостей і соціальних установок підлітка.

Особливе значення відводиться міжособовим механізмам дезадаптивних проявів, серед них основне місце займають різні форми комунікативної дезадаптації: агресивна, девіантна, деліквінтна та ін. які вивчалися С. Белічевою (1999); Г. Кумаріною (1998), і іншими авторами.

Не менш важливою є проблема корекції комунікативних порушень в підлітковому віці, саме це і пояснює активний науковий пошук в даному напрямі з використанням різних підходів і засобів. Одним з таких засобів є використання методів арт-терапії.

Розробка заходів, що знімають виявлені порушення в комунікативній сфері і сприяють розвитку комунікативної компетентності підлітків з використанням арт-терапевтичних методів, припускає вивчення соціально-психологічного змісту і структури комунікативної сфери підлітків, дослідження особливостей впливу методів арт-терапії на комунікативну сферу в підлітковому віці.

Первинним теоретичним базисом арт-терапії був психоаналіз З. Фрейда і ідеї К. Юнга. Надалі концептуальна основа терапії мистецтвом розширилася, увібрала в себе і інші психологічні напрями, такі, як гуманістична психологія, гештальтпсихологія, психосинтетичний і трансперсональний підходи [5; 6].

Методи арт-терапії, а також розгляд механізмів, які лежать в основі її позитивних ефектів, достатньо повно і охоплююче аналізуються в працях А. Осипової (загальні питання психокорекції і їх практичне застосування), А. Копитіна (питання системної арт-терапії), Г. Бурковського (образотворча творчість в психотерапії), Е. Бурно (проблема творчого самовираження в терапії), І. Вольперта, Н. Говорова (методи театралізування в психотерапії), В. Зав'ялова, А. Менегетті (музикотерапія: вивчення питання з позиції онтопсихології), О. Петрової (сказкотерапія) і інших авторів. Представляють інтерес в даному контексті праці К. Юнга, З. Грофа, Р. Ассаджолі, що дають трактування явищ, що вивчаються, з погляду трансценденції особистості [1; 2; 4; 6].

У роботах Р. Беляускайте «Малюнкові проби як засіб діагностики розвитку особистості дитини» і А. Венгер «Психологічні малюнкові тести», вказується, що в системі арт-терапевтичних методик значуща роль належить методу художньої експресії - в його діагностичному, коректувальному, учбовому і розвиваючому значенні [1].

На думку А. Копитіна існує три ведучих чинника психотерапевтичної дії в арт-терапії: чинник художньої експресії, чинник психотерапевтичних відносин і чинник інтерпретації і зворотного вербального зв'язку [3].

Класичними роботами в області дитячої арт-терапії стали публікації Є. Крамер «Арт-терапія в співтоваристві дітей», «Арт-терапія з дітьми», «Дитинство і арт-терапія». Робота О. Постальчук присвячена вивченню психотерапевтичної і комунікативної ролі маніпуляцій з образотворчими матеріалами в ході арт-терапевтичної роботи з дітьми.

Недостатньо досліджені психологічні зв'язки комунікативної дезадаптації з індивідуальними і віковими особливостями дітей з агресивними установками.

Мета дослідження. У зв'язку з вищевикладеним матеріалом, метою нашого дослідження є вивчення соціально-психологічного змісту і структури комунікативних порушень підлітків, а так само, розробка технології корекції виявлених комунікативних порушень засобами арт-терапії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження проводилося на базі Луганської спеціалізованої школи II - III ступенів з поглибленим вивченням предметів художнього профілю. До експериментальної групи увійшли 50 підлітків - учні 6, 7, 8 класу, серед яких було 30 дівчат і 20 хлопців у віці 11-15 років.

У дослідженні використовувалися: бесіда, спостереження і комплекс психодіагностичних методів. В результаті обробки отриманих даних, статистичний аналіз результатів дослідження дозволив встановити, що в 68% випадків, згідно методики В. Бойко, у підлітків виявляють завуальовану жорстокість в думках про людей, у 56% респондентів негативний досвід спілкування з оточуючими; у 52% випадків підлітки схильні до необґрунтованих узагальнень негативних фактів в області взаємин з партнерами, обґрунтований негативізм в думках про людей відмічений в 46% випадків, що свідчить про домінування негативної установки в спілкуванні в даній віковій групі.

Дослідження схильності особистості до конфліктної поведінки по методиці К. Томаса показало, що 38% респондентів уникають конфлікту у 22% провідним заходом врегулювання конфлікту є співпраця; у 20%) випробовуваних, як засіб поведінки в конфлікті переважає змагання; 12% вибирають компроміс і 8% пристосування.

За даними методики вивчення шкільної тривожності Філіпса, у 30% підлітків реєструвався наближений до підвищеного рівня тривожності; у 24% випадків була зареєстрована низька опірність підлітків стресовим впливам; у 22% респондентів наголошувалася висока тривожність. Серед провідних причин підвищення тривожності встановлені: високий рівень страху невідповідності очікуванням оточуючих і страх у відносинах з вчителями; страх самовираження 48%; крім того, у 22% підлітків відмічена завищена значущість проблеми соціального статусу і переживань із цього приводу.

Таким чином, отримані нами результати дозволяють говорити про існування проблемних зон комунікативної сфери підлітків, що полягають в переважанні у них негативної установки в спілкуванні. Обрання неконструктивного засобу регулювання конфлікту.

З врахуванням даних проблемних зон нами розроблена програма корекції комунікативної сфери підлітків і підвищення їх комунікативної компетентності з використанням засобів арт-терапії. Максимум уваги приділяється проблемі міжособової взаємодії підлітків, корекції їх психоемоційного стану, підвищення стійкості особистості до стресорів. У програмі широко використовуються засоби художньої експресії, робота з неструктурованим матеріалом (елементи пісочної терапії), засоби театралізування з акцентом на невербальному компоненті комунікації, елементи психогимнастики.

Висновки. В результаті дослідження були виявлені проблемні зони в комунікативній сфері підлітків (підвищена тривожність, жорстокість у відносинах і думках до людей і ін.). З урахуванням даних проблемних зон нами розроблена коректувальна програма з використанням засобів арт-терапії, в якій максимальна увага була приділена корекції між особових відносин підлітків, розвитку комунікативної компетентності, оптимізації їх психоемоційного стану і підвищенню стійкості особистості до стресорів.

На даний момент дослідження продовжується, проте, результати спостереження і бесід з підлітками свідчать про позитивний вплив запропонованих методів на сферу спілкування школярів: порівняно з початковим етапом виявлено зниження конфліктності, підвищення зацікавленості в співпраці і конструктивнішої взаємодії, як з ровесниками, так і з педагогами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляускайте Р.Ф. Рисуночные пробы как средство диагностики развития личности ребенка // Диагностическая и коррекционная работа школьного психолога. - М., 1988. - 80 с.
2. Завьялов В.Ю. Музыкальная релаксационная терапия: Практическое руководство. Новосибирск, 1995. - 175 с.
3. Копытин А.И. Руководство по групповой арт-терапии. - СПб.: Речь, 2003. -320 с.
4. Рудестам К. Групповая психотерапия. Психокоррекционные группы: теория и практика. Пер. с англ. / Под ред. Л.П. Петровской. - 2-е изд. - М.: Прогресс, 1993.-368 с.
5. Фрейд З. Основные принципы психоанализа. - М., 1998. - 280 с.
6. Юнг К. Психология бессознательного. - М., 1996. - 260 с.